

A. Skorupa SDS, *Koncepcje odnowy życia konsekrowanego w antepreparatoria oraz ich recepcja w posoborowym prawie kościelnym*, wyd. KUL, Lublin 2008, s. 208.

Dnia 27 maja 1917 roku, bullą *Providentissima Mater Ecclesia* papież Benedykt XV promulgował Kodeks Prawa Kanonicznego. Otrzymał on oficjalną nazwę *Codex Iuris Canonici, Pii X Pontificis Maximi iussu digestus, Benedicti Papae XV auctoritatae promulgatus*. Wszedł w życie 19 maja 1918 roku. Był to pierwszy taki zbiór w dziejach Kościoła, gdyż stanowił pierwszą, pełną kodyfikację. W tamtym czasie dzieło to uznane było za jeden z najnowocześniejszych kodeksów prawnych w ogóle. Prawo Kościoła katolickiego zawarte w tym *Kodeksie* obowiązywało do 27 listopada 1983 roku, gdyż wtedy to wszedł w życie kolejny już *Kodeks Prawa Kanonicznego* promulgowany przez papieża Jana Pawła II Konstytucją apostolską *Sacrae disciplinae leges* 25 stycznia 1983 roku pod nazwą *Codex Iuris canonici auctoritate Joannis Paulii PP. II promulgatus*.

Każde prawo ma to do siebie, że może spełnić całkowicie oczekiwania jedynie tych, którzy go tworzą. Prawo nawet niedawno ogłoszone nie jest w stanie w pełni zaradzić potrzebom danej chwili. Skoro ustawa jest normą postępowania ludzkiego, musi podążać za życiem. Tak było również z *Kodeksem* z 1917 roku. W niedługi czas po jego wejściu w życie wiele norm trzeba było uzupełniać, uaktualniać. Począwszy od lat 20-tych zaczęły się nawet ukazywać zbiory praw, które wyjaśniały czy uzupełniały kanony kodeksowe. Do Pa-

pieskiej Komisji Interpretacyjnej coraz częściej wpływały nie tylko zapytania, lecz także spostrzeżenia i propozycje kanonistów co do potrzeby nowej redakcji prawa. Po drugiej wojnie światowej myślano już nie tylko o nowej kodyfikacji, ale w ogóle o odnowie prawa kościelnego, w nowej sytuacji zastanawiano się też nad rolą i posłannictwem Kościoła, który ciągle należy odnawiać. Dzieła odnowy Kościoła podjął się papież Jan XXIII zwołując Sobór Watykański II, a po jego śmierci dzieło to kontynuował papież Paweł VI. W encyklice *Ecclesiam suam* z 6 sierpnia 1964 pisał: „Sobór powszechny ma dać wskazania, co w prawie i karności kościelnej należy zmienić i poprawić. Natomiast będzie zadaniem komisji posoborowych, a zwłaszcza istniejącej już Komisji dla Rewizji Kodeksu Prawa Kanonicznego, zalecenia Soboru ująć w formę określoną i ostateczną”. W związku też z tym prace nad nowym kodeksem odłożono do czasu zakończenia Soboru. Owoc Soboru, czyli 16 obszernych konstytucji, dekretów i deklaracji, miały być fundamentem dla nowego prawodawstwa kościelnego.

Wśród przeróżnych rzeczywistości Kościoła rewizji wymagało także prawo zakonne. Studiując opinie i rady biskupów i przełożonych, propozycje Kurii Rzymskiej, studia i opinie uniwersytetów i wydziałów kościelnych, które zebrane zostały w *Acta et Documenta Consilio Oecumenico Vaticano II Approbando*, można dowiedzieć się jakie oczekiwania miał wówczas Kościół pod adresem życia zakonnego oraz jakie elementy tego stanu w Kościele wymagają zmiany, tak na płaszczyźnie kościelnej, jak i zakonnej. Tak zebrany materiał stał się bazą do soborowej pracy nad tą dziedziną kościelnego życia. Ambroży Skorupa SDS podjął się opracowania tych właśnie opinii, by pokazać źródła aktualnie obowiązującego prawodawstwa dotyczącego instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego. W swojej książce dokonał porównania norm zawartych w *Kodeksie Prawa Kanonicznego* z 1917 roku z sugestiami nadsyłanymi do Centralnej Papieskiej Komisji Przygotowującej Sobór Watykański II, mającymi także wpływ na kształt posoborowego prawodawstwa we wspomnianej dziedzinie kościelnego życia. Dokonana w tej pozycji książkowej analiza materiału wyraźnie ukazuje etap tworzenia prawa, co właśnie jest jej głównym celem. Bliższe spojrzenie na przedkładane opinie i sposób podejścia do nich ukazują wielką troskę Kościoła o życie konsekrowane we wszystkich jego formach.

Książkę otwiera szczegółowy „Spis treści” (s. 5–7), po czym następuje „Wstęp” (s. 9–15) wprowadzający czytelnika w zagadnienie,

jasno i konkretnie wyjaśniający cel i sposób badań autora przedkładanych w tej dysertacji.

Część merytoryczną prezentowanej książki stanowi pięć rozdziałów. Każdy z nich poprzedza wprowadzenie, a kończą „Wnioski”, bardzo cenne w lekturze książki. Pierwszy rozdział nosi tytuł: „Podstawy życia konsekrowanego” (s. 17–61). Od *Kodeksu Prawa Kanonicznego* z 1917 roku do dzisiejszych form, życie konsekrowane przechodziło fazę rozwojową. Od istniejących wówczas zakonów ścisłych i zgromadzeń, poprzez instytuty świeckie, aż do kanonicznego statusu pustelników i dziewic. W okresie tym żywe także stały się dyskusje o źródła życia konsekrowanego, czyli o jego biblijne i teologiczne podstawy. Są to istotne zagadnienia prowadzące do wyjaśnienia pochodzenia życia zakonnego. W tej części autor zamieszcza opinie pochodzące z dykasterii Kurii Rzymskiej, opinie biskupów i wydziałów prawa kanonicznego oraz wydziałów teologicznych uniwersytetów. Nie podaje jednak opinii samych zgromadzeń zakonnych wyjaśniając, iż celem jest przedstawienie oczekiwań Kościoła od zakonów. Dużo miejsca w tej części poświęcono sprawie egzempcji. Niezwykle interesujące są opinie o niej, od ukazania jej znaczenia dla Kościoła, dzięki której mogła swobodnie rozwijać się działalność zakonników w Kościołach partykularnych, aż po negatywne, wskazujące na ograniczenie władzy biskupów przez tę prawną instytucję, a nawet rozbięcie w diecezjach.

„Życie konsekrowane w strukturze Kościoła partykularnego” (s. 63–92) to tematyka drugiego rozdziału. Instytuty zakonne i świeckie oraz stowarzyszenia życia apostołskiego pełnią swoją misję w Kościele w konkretnym, terytorialnym obszarze, jakim jest dany Kościół partykularny, na którego czele stoi własny pasterz. Z tego też względu są pewne obszary życia, które muszą być prawnie uregulowane, a należą do nich relacje do przełożonych Kościołów lokalnych, kompetencje metropolity, współpraca z biskupami w sprawach duszpasterstwa parafialnego, dzieł apostołskich właściwych danej rodzinie zakonnej, kultu publicznego czy sprawowania sakramentu pokuty i pojednania. Jeszcze inne kwestie będą właściwe dla terenów misyjnych. Ponadto, w dyskusjach nad nowym uregulowaniem omawianych instytutów znalazła miejsce sprawa relacji jaka istnieje pomiędzy władzą biskupa a wewnętrznymi sprawami zakonów. Kwestie te często pojawiały się w opiniach i dyskusjach w celu jasnego ich uregulowania, wychodząc z założenia, że życie zakonne nie jest dla samych zakonników, ale jest dobrem całego Kościoła, a na danym terenie – Kościoła partykularnego.

Rozdział trzeci, „Sprawy wewnętrzne instytutów zakonnych” (s. 93–120), powraca do niektórych zagadnień podejmowanych już we wcześniejszym rozdziale. Omawia on te elementy życia instytutów zakonnych, które winny być uregulowane w prawie własnym, gdyż każdy instytut może w inny sposób je realizować. W pierwszej kolejności chodzi o sprawy zewnętrzne, takie jak ubiór zakonny, modlitwa brewiarzowa czy korzystanie z opieki medycznej. Wyraźnie podkreślony został powrót do ducha i myśli własnego założyciela, bo to właśnie będzie powodować wierność własnemu charyzmatowi. Innym jeszcze elementem wyróżniającym konkretny instytut jest sposób praktykowania przez jego członków rad ewangelicznych: czystości, ubóstwa i posłuszeństwa. Choć teologiczne rozumienie rad jest jednakowe we wszystkich instytutach, to jednak sposób ich praktykowania może być różny. Podobnie jest z przyjmowaniem do nowicjatu i czasem formacji. Dużo tych zagadnień zostało pozostawionych do uregulowania samym instyutom, ale w wotach na sobór znalazły one ważne miejsce.

„Postulaty instytutów zakonnych” (s. 121–142), stanowią treść rozdziału czwartego. Do komisji soborowej wpływały także opinie i postulaty od najbardziej zainteresowanych, czyli od samych instytutów zakonnych. Zebrane one zostały w części VIII *Antepraeparatoria*. Rozdział ten zawiera materiał nadesłany przez przełożonych najwyższych, ograniczając go jednak tylko do spraw ogólnych. Nie daje on więc całego obrazu zagadnień płynących ze strony instytutów. Został on więc zgrupowany wokół specyfiki życia zakonnego, spraw związanych z zakonną dyscypliną oraz spraw ogólnokościelnych.

W jakim stopniu zostały wykorzystane postulaty nadsyłane do soborowej Komisji wyjaśnia ostatni, piąty rozdział „Recepcja postulatów *Antepraeparatoria*” (s. 143–170). Studiując materiał roboczy i porównując go z prawem o instytutach życia konsekrowanego i stowarzyszeniach życia apostołskiego zawartym w dokumentach Soboru Watykańskiego II oraz z prawem posoborowym, autor doszedł do wniosku, iż w znacznym stopniu stał się on fundamentem dla tych dokumentów. Rozdział ten ukazuje liczne tego przykłady.

„Zakończenie” (s. 171–173) – to jak zawsze posumowanie przeprowadzonych badań. Czytelnik jeszcze raz, ale bardzo skrótowo, ma możliwość uświadomienia sobie jak przebiegała reforma prawa zakonnego związana z Soborem Watykańskim II.

W kolejnej części książki autor wyjaśnia nam używane skróty zebrane w „Wykazie skrótów” (s. 175–176) oraz podaje wybrane

„Singla zakonne” (s. 177–178). Całość opracowania zamyka obszerna „Bibliografia” (s. 179–208). Nie jest to jednak bibliografia do której zwyczajnie jesteśmy przyzwyczajeni. Zawiera ona bowiem tylko „Źródła” (s. 179–186), gdzie przy poszczególnych dokumentach mamy wykaz nazwisk osób przesyłających swoją opinię z uwzględnieniem stron, na których ta opinia się znajduje. Po bibliografii zamieszczono kilka jeszcze części, które według spisu treści należą do bibliografii, a według nagłówka w tej części książki już nie – może błąd edytorski? Wspomniane części to: „Spis alfabetyczny” (s. 187–193), czyli wykaz nazwisk w układzie alfabetycznym z podaniem w którym tomie i na jakiej stronie w *Antepraeparatoria* znajduje się dany postulat; „Indeks nazwisk i urzędów” (s. 194–202); „Dokumenty źródłowe do Soboru Watykańskiego II” (s. 203); *Sacra Congregatio de religiosis*” (s. 203–204); „Dokumenty od Soboru Watykańskiego II” (s. 204); „Nauczanie papieży” (s. 204–205); „Dokumenty Kongregacji” (s. 205). Następująca w tym miejscu „Literatura” została podzielona na dwie części” „Literaturę do Soboru Watykańskiego II” (s. 205–207) i „Literaturę po Soborze Watykańskim II” (s. 207–208). Wyjaśnienie we „Wstępie” tak podzielonej bibliografii na pewno ułatwiłoby czytelnikowi zrozumienie poszczególnych jej części. Jego brak może czasem powodować niejasność.

Prezentowana książka ze wszech miar jest godna polecenia, jak dotąd nie ma takiej pozycji na polskim rynku. Choć nie jest to wyczerpująca analiza materiału znajdującego się w *Antepraeparatoria*, to jednak ważna to pozycja na polskim rynku. Z pewnością będzie dużą pomocą szczególnie dla zajmujących się „zawodowo” prawodawstwem dotyczącym instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego. Powyższa prezentacja dotknęła tylko niektórych zagadnień tej książki, ale jej dokładna lektura pomoże lepiej zrozumieć dzisiejsze prawne unormowania tej dziedziny życia kościelnego, co jest również nadzieją Autora wyrażoną we „Wstępie” (s. 15).

o. Marek Saj CSsR